

KERTINĖ PARAŠTĖ

Sutelktinė

Arba eklektika. Arba santalka. Ispūdių, minčių, prisiminimų, troškimų, ketinimų, nuotaikų, nuodėmių ir t.t. maišalynė. Visokia abrakadabra. Hokus pokus gumirabikum. Kaip pavadinsi, nepagadinsi. Žodžiu, širdžiai mielas chaosas. Verdanti košė.

Tad ir pradėsiu nuo rytmetinės „Malt-o-meal“ košės, kurią jau nuo neatmenamų laikų valgau tiesiog iš nedidelio puodo su juoda rankena. Kabinu kareiviškai. Po žemės drebjimo pasitikiu tik metaliniais indais. Nuo obuolių, vyšnių pyragų („pies“) likę aliumininius dubenėliai tapo nedūžtančiomis lėkštelėmis. Jas labai lengva išplauti. O tas legendinis maždaug litro talpos puodas egzistuoja nuo pat įsikūrimo Kalifornijoje. Kiek bulvių, morkų, ryžių, pupų, košių, konservuotų sriubų yra perleides šis ištikimas viryklės draugas. Kiek kartų užsimiršęs jo dugne prisivilindavau bulvę. Pažuodavo, bet pavalytas vėl nušviadavo riterišku dugno variu — kaip šalmas.

Bet pereikime prie daržovių. Čia pat gi vasara — daržovių valgymo metas. Todėl tinkamai jas pagerbkime. Jos irgi nusipelno mūsų minčių ir jausmų medalių. Skačiau Guy Davenport knygoje *Every Force Evolves a Form* apie du skandinavų kritikus-straipsninkus Ralf Norrman ir Jon Haarberg, kurie pasiūvė panagriniuoti kai kurių daržovių poveikį pasaulio literatūrai. Būtent: kokias įvaidžias jos apsi-reikiškia, kokiomis prasmėmis, kokias sukelia intonacijas. Man iš tiesų rūpi jų gyvybinė reikšmė.

Prisimenu, vaikystėje, mamai išėjus į darbą, kai ilgos vasaros dienos nuo ryto iki vakaro priklausė man, misdavau tik daržovėmis ir vaisiais. Tada buvau absoliutus vegetaras. Dabar atsi-prašau visų žaliakalnio daržininkų ir sodininkų. Ne syki su savo „šauka“ truputį praretindavau jų lysves, uogienojus, vaismedžius. Mėgau pomidorus. Tačiau kopūstai man buvo skaniausi. Kirtau juos žalius. Ir šiandien šviežio kopūsto salsvas lapas man yra skanumynas. Nereikia nei virinti.

Taigi dėkoju Kauno daržovėms, kad išlikau gyvas, kad nenumiriau iš bado, kad morkos sustiprino mano regėjimą, kad sultingų obuolių vitaminai įsisiurbė į kraują, į smegenų audinius. Kai maštau, dažnai užuodžiu obuolių vyno kvapą.

Žmonės turi keistą požiūrį į daržoves. Man labai nesmagu, jei kas suluošintą, sąmonę visiškai praradusį žmogų, kaip sakoma, išėjusį iš gyvenimo rikiuotės, pa-lygina su daržove. Tai juk nepa-garba ne tiek dar vis alsuojančiam individui, kiek daržovės vitališkumui. Suprantama, kopūsto galva neturi proto. Tačiau kopūstas yra kopūstas. Kaip Kaunas yra Kaunas. Taigi — ypatingas organinė vertybė. Ja mintame savo sveikatai palaikyti. Nuo jos svyrų priklauso ir mūsų išmintis.

Tokia yra Visatos logika. Būkime pagarbūs daržovėms. Nelyginkime jų su merdinciais senoliais. Ir daržovės vysta ir suglemba. Bet tai jau kita būtis vykimo fazė — nuokalnė. Daržovės čia nieko dėtos. Šioje minčių sutelktinėje iš pradžių buvau užsimojęs rašyti apie šį bei tą. Dabar, matau, minčty negali atsiplešti nuo daržovių. Nieko. Del to nesijaudinu. Tegul taip būna. Tegul tos kelios daržovinės pastabos paskatina skaitytojus rimtai pagalvoti apie mūsų gyvybines šaknis.

Mane neramina vienas klausimas: kodėl vengiama gatvės vandinti daržovių vardais. Kad ir mūsų Kalifornijoje. Uogomis — taip, medžiais — irgi. Tik, gink-die, ne daržovėmis. Tiesiog niekas, be abejo, nenorėtų gyventi Agurkų ar Morkų gatvėje. Iš-vaizduoju, kaip vaikai mokykloje šaipytųsi iš mokinio, kuriam likimas lėmė gyventi, sakykime, Kopūstų avenidoje. Pramuštgalviai jį pravardžiuotų kopūstgalviu.

Tas pats buvo ir Kaune. Niekas negyveno nei Bulvių, nei Buroku, nei Svogūnų gatvėse, nes tokieki nebuvo. Tuomet gyvenau Telšių gatvėje, netoli Žaliosios. Čia pat ir Obuolių, ne per toliausiai Vyšnių, Agrastų, Serbentų, Aviečių, Šermukšnių gatvės. Uogų ir provincijos miestų vardai supo mano

Vytauto A. Dambrovos „Kelyje į laisvę“

ALĖ RŪTA

• Vytautas Antanas Dambra. **KELYJE Į LAISVĘ.** Straipsniai, esė, interviu. 1995. Vyriausias redaktorius — Stasys Kašauskas. Redaktorė — Ema Vanagienė. Dailininkas — Dainius Paškevičius. Spaudė Adomo Jakšto spaustuvė, Girelės 22, Kasiadorys 4230. Irišo „Spindulio“ spaustuvė, Gedimino 10, Kaunas, 3.000. Tiražas — 1.600, kietu įrišimu — 100. Kaina nepažymėta.

„Mane formavo giliai tikinti lietuviška šeima ir lietuviška mokykla. O kovai užgrūdino Sovietų Sąjungos įvykdytas krašto užgrobimas ir mano šeimos likvidacija, pasmerkiant ją trėmimui ir sunaikinimui Sibire“ (p. 48).

Taip apie save pasisako Lietuvos ambasadorius Pietų Amerikoje dr. Vytautas Antanas Dam-

brava. Išsakyti knygoje paranku, nes čia spausdinami su juo keli pasikalbėjimai. O dar daugiau apie Vytautą A. Dambrovą pasako knygos pratarinė jos redaktorius, rašytojas Stasys Kašauskas, nes jis „pirma pažinęs žmogų, o tik paskui jo darbus“. Daugiausia apie žmogų jis pratarinėje ir kalba.

Tačiau šiomis eilutėmis norisi atskleisti pačią knygą, kas joje išdėta, o ne pažįstamą žmogų.

Gražiai Vilniuje 1995 metais išleistoje storokoje knygoje (beveik 400 puslapių) per Vytauto A. Dambrovos pasakytas kalbas, jo straipsnius, pasikalbėjimus su juo ir yra sukauptas šio teisininko, diplomato, žurnalisto gyvenimas, jo darbai — kūryba, veikla — rezistencija ir jo pasaulėžiūra — idėjos, siekiai bei tikslai.

Gimęs Utenoje, teisės studijas baigęs Vilniaus universitete, dirbęs apygardos teisme bei ejes Vilniaus apylinkės teisejo pareigas — visa tai buvo prieš karą. Dalyvavęs rezistencijoje prieš okupantus. Nuo komunistų invazijos pasitraukęs, Austrijoje, Innsbruck'o universitete studijavo ir gavo teisės bei valstybės mokslų daktaro laipsnį.

Į diplomatinę tarnybą įėjo aplinkybių ir savų siekių stumiamas: dirbo „Amerikos balse“ Muenchen'e, Washington'e, prezidento Lyndon Johnson buvo išsiųstas į Vietnamą („Amerikos balsas“ transliavo 27 kalbomis), tada perkeltas į Boliviją (sostinė La Paz) kaip attaché ambasadoje, paskui — į Buenos Aires Argentinoje ir vėliau į Caracas Venesueloje. Jam teko dirbti ir Meksikoje, ir Brazilijoje, ir El Salvadorė. Galbūt skaitytojas net susimaišytų po daugybę valstybių, kuriose įvairiu laiku teko jaunam, gabiam diplomatiui dirbti ir keliauti. Sulaukęs 60 metų amžiaus, pagal regulas — jau pensininkas, dar buvo specialioms misijoms siųstas į Hondurasą ir Tolimuosius rytus (Filipinus, Malaziją, Singapūrą).

O dabar Vytautas A. Dambra — Lietuvos valstybės ambasadorius Venesuelai, Brazilijai, Kolumbijai ir Argentinai, taigi visais Pietų Amerikai. Geras daugelio kalbų mokėjimas, platus įvairių kraštų apeliavimas, reikia spėti, ambasadoriui išugdė labai kvalifikuotą diplomatu. Bet knygoje išryškėja, kad jis visą gyvenimą buvo „kelionėje į Lietuvą“, reikiama, jo vidiniame žvilgsnyje visada buvo Lietuva, jos laisvė, jos gerovė... Kur tik jis bebūtų dirbęs, visur plačiai pagarsėdavo Lietuva, jos reikalai.

Venesueloje išleido šešias knygas apie Lietuvą ispanų kalba. JAV vyriausybė penkis kartus jį pažymėjo už nuopelnus tarnyboje. Bolivijos prezidentas jam suteikė Aro ordino riterio laipsnį. Venesuelos prezidentas jį apdovanojo Simono Bolivar'o medaliu — tai didžiausio įvertinimo simbolis. Tai dideli kitų šalių pažymėjimai (gal jų buvo ir daugiau). O savųjų? Už dešimtmečiais jo formuojamą viešąją opiniąją apie Lietuvą įvairiuose

Pranas Visvydas

Uždėjęs pomidorai...

Vytauto Maželio nuotrauka

Vytautas A. Dambra

kraštuose? Taip, jis to vertas, ir Lietuvos prezidentas Algirdas Brazauskas 1995 m. birželio 8 d. jam iteikė Gedimino trečiojo laipsnio ordina.

Visa tai yra knygoje *Kelyje į laisvę* — pasikalbėjimuose su Juozu Kojeliu, su Stasiu Kašausku, Ivaivi Vytauto A. Dambrovos veikla ryški ir jo paties čia spausdinamuose straipsniuose, kalbų tekstuose.

Pasikalbėjime su Stasiu Kašausku Dambra išryškina tautinį ir rezistencinį darbą Austrijoje, kur karo pabėgėlių stovyklose jis vadovavo lietuvių ir estų rūpestiui savo tautiniais reikalais, darbą Jungtinėse Tautose (kaip *Draugo* korespondentui), veiklą „Amerikos balse“ (nuo 1951 iki 1965 metų). Klausėjui Stasiui Kašauskui užkliudžius, Lietuvai opų „buvusiųjų“ klausima: ką su jais daryti, kada visa bus užmiršta, dr. Vytautas Dambra principiškai atsako, kad „buvusiųjų“ (reikiama komunistai) savo klaidas turi prisipažinti ir apgailėti. Knygoje idėto pasikalbėjimo su Stasiu Kašausku motto yra Vytauto Dambrovos pasirinktas: „Esu prankis Jo [Dievo] rankose“.

Pokalbio su Juozu Kojeliu, *I laisvę* žurnalo bendradarbiu, motto: „Esu partizanas, remiu kiekvieną bičiulį kovotoją“. Čia išryškėja Vytauto Dambrovos rezistencinė veikla nuo 1940 metų Kaune (taip pat 1941 metų sukilimo metu) iki veiklos kitur (ypač Venesueloje, iš kur Dambra yra parvėžęs Lietuvai keturis didelius toms aprašymų ir nuotraukų iš jo veiklos Lietuvos laisvės siekiant.

Kitas pokalbio su Juozu Kojeliu motto: „Laisvės byla — Dievo byla“. Čia išryškėja Vytauto Dambrovos, kaip Lietuvos ambasadoriaus Venesueloje, siekiai ir tikslai:

- išryškinti Lietuvos ir Venesuelos demokratinio principu bendrumą ir įsipareigojimą ginti taikos, laisvės, demokratijos, žmogaus teisių ir ekonomines pažangos principus;
- aktyviai talkinti Lietuvos vyriausybės pastangoms ieškant nuolatinio energetikos problemų sprendimo;
- plėsti ekonominius ir prekybinius ryšius su Venesuela ir Lotynų Amerika, demesį kreipiant į Lietuvai aktualias prekybos sritis;

- stiprinti draugiškus ryšius tarp abiejų šalių, vykdyti kultūrinį pasikeitimą ir plėsti bendradarbiavimą per muziką, meną, teatrą, literatūrą, komunikaciją.

- padėti Lietuvai išspręsti darbo problemas, siekiant laikinai įdarbinti techninį personalą pagal dvišali Lietuvos ir Venesuelos susitarimą;

- plėsti ryšius ir visas komunikacijos priemones, kad Venesuelos institucijos ir visuomenė geriau susipažintų su dabartinėmis nepriklausomos Lietuvos problemomis, pereinant iš sovietinės sistemos į demokratine;

- aktyviai dalyvauti, plečiant diplomatinį ir konsulinį atstovavimo tinklą Lotynų Amerikoje, ir naudoti diplomatinis ryšius su kitu kraštu atstovybėmis Lietuvos interesams ginti (pp. 54-55).

Iš Vytauto Dambrovos pasakytų kalbų, spausdinamų šioje knygoje, pavadinimų aiškiai suvokiama ir jų turinys: „Stipriname tikėjimą, jog Lietuva susilauks nepriklausomybės“ (kalba Vokietijos pabėgėlių stovyklose); „Tikroji Nepriklausomybės šventės prasmė“ (Vasario 16-osios 70 metų sukakties minėjime New York'e). Knygos skyriuje „Rezistencija“ idėtos net kelios Dambrovos pasakytos kalbos: paskaita Lietuvos fronto bičiulių studijų dienose „Dainavoje“ (Manchester, Michigan) apie jo veiklą Pietų Amerikoje — „Diplomatijai reikia agresyvumo“ (p. 119); kalba Čikagoje 1986 metais „Laisvės praisvaitė“ — apie 1941 metų sukilimą ir jo įpareigojimus; „Politika — artimo meilės vykdymas“ 1991 metais (pp. 152-155); „Zigzagas Vakarų santykiuose su Sovietais“ ir „Politikoje širdis — blogas patarėjas“ 1991 metais.

Pajūki jo kalba ir Caracas mieste (Venesueloje), Lietuvių centre, minint Romo Kalantos mirties devintąsias metines — „Laisvės Lietuva!“. Vis tai esminės kalbos Lietuvos laisvinimo temomis „Rezistencijos“ skyriuje.

Idomus knygos skyrius „Širdies broliai“. Čia Dambra ypač jautriai išryškina kai kurias asmenybes: Juozą Brazaitį (1903-1974), sakdamas, kad „Lietuva jam buvo kūnas ir kraujas, darbas ir kova, gyvenimo turinys ir prasmė“ (p. 168); Stasį Žakevičių Vymantą (1908-1973) straipsniu „Širdimi į širdį“ (p. 179). Stasys Žymantas, Vilniaus universiteto Teisų fakulteto docentas, buvo Dambrovos profesorium, o per rezistencinį darbą vėliau tapęs asmeniniu draugu. Čia aprašomi ir Dambrovos apsilankymai pas Marielę Biržiškaitę-Zymantienę, rezistentę Žynantę našlę.

(Nukelta į 2 psl.)

Šiame numeryje:

Apie daržoves ir kitką • Vytauto A. Dambrovos knyga „Kelyje į laisvę“ • Nauja knyga apie kompozitorių K. V. Banaitį • Muzikė Dalia Zakaraitė Bach • „Bytnikų“ sąjūdžiui 50 metų • Romualdo Kisieliaus užrašai • Povilo Puzino paroda Lemont'e

Savo skambančia daina...

ALGIS ŠIMKUS

• Ona Narbutienė. KAZIMIERAS VIKTORAS BANAITIS. Vilnius: „Baltos lankos“, 1996. 234 puslapiai.

Pabaigoje šio šimtmečio vis dažniau pradama minėti 100 metų gimimo sukaktis daugelio 1918-1941 metų laikotarpio kultūros bei politikos darbuotojų, pasižymėjusių tarpukario Lietuvos nepriklausomybės laikais. Šiais metais sukako 100 metų nuo vieno iškilusių lietuvių gimimo – kompozitoriaus ir pedagogo Kazimiero Viktoro Banaičio. Amerikoje ši sukaktis buvo paminėta visų pirma K.V. Banaičio operos „Jūratės ir Kastyčio“ pastatymu Čikagoje. Lietuvoje ši sukaktis paminėta žymiai plačiau, daugybe mokslinių konferencijų, K.V. Banaičio kūrinių koncertais bei „Jūratės ir Kastyčio“ pastatymu Kauno Muzikiniame teatre. Šia proga taip pat išleista su Lietuvos Kultūros ministerijos ir Banaičių šeimos narių parama muzikologės Onos Narbutienės knyga apie Kazimierą Viktorą Banaitį.

Kazimieras Viktoras Banaitis Vytauto Mazelio nuotrauka

Ona Narbutienė, jau keletą platusių muzikinių studijų autorė, kruopščiai surinko daug biografinių žinių apie Banaitį nuo pat jo gimimo Vaitiekupių kaime. Šių apskritųjų, šviesaus ir kultūringo ūkininko Saliamono Banaičio šeimoje, vėliau tapusio net Lietuvos Nepriklausomybės akto signataru ir žymiu to laiko Lietuvos kultūros puoselėtoju. Narbutienė savo knygą apibūdina kaip pirmą bandymą apžvelgti Banaičio gyvenimą ir kūrybą bei jos vietą lietuvių muzikoje.

Pirmojoje knygos dalyje, pavadintoje „Gyvenimo kelias“, aprašyta K.V. Banaičio šeimos gyvenimas Vaitiekupiuose ir vėliau Kaune, pradedant nuo Kazimiero Viktoro pirmųjų žingsnių, siekiant mokytis muzikos Kaune, iki net šešerius metus trukusių studijų Leipzigo konservatorijoje bei universiteto filosofijos fa-

kultete. Vėliau, metų filosofijos studijas, Banaitis pasižymėjo vien muzikai ir baigia konservatoriją 1928 metais. Jo kompozicijos profesorius Siegfried Karg-Elert Konservatorijos baigimo charakteristikoje pažymi Banaičio darbūmą bei plačius užsimojimus. Jis pabrėžia, kad savo žiniomis ir sugebėjimais Banaitis būtų ypatingai tinkamas pedagoginiam darbui.

Grįžęs Lietuvon, Banaitis randa Kauno gyvenimą jau gerokai pasikeitusį po 1921 metų. Čia jau veikia opera, muzikos mokykla, vyko daug koncertų. Vienas po kito pradėjo grįžti ir kiti užsienyje studijavę muzikai: Bendorius, Bacevičius, Jakubėnas ir kiti.

Lietuvos kompozitorių tarpe neišvengiamai prasideda diferenciacija. Vyresnieji – Juozas Naujalis, Teodoras Brazys pradeda jaustis atstumti. Jaunesnieji pradeda išsiskirti net trimis frontais: naujesnių pažiūrų, bet daugiau tradencialistai – Stasys Šimkus, Juozas Žilėvičius; nuosaikesni modernistai – Juozas Gruodis, K.V. Banaitis ir Vladas Jakubėnas; ir to laiko kraštutinis sparnas – Vytautas Bacevičius bei Jeronimas Katinskas.

Banaitis, kurio kaip kompozitoriaus reputacija tada rėmėsi Leipzigo studijų darbais, netrukus Juozo Gruodžio pakvičiamas dėstytoju į jo vadovaujamą Kauno konservatoriją, kur vėliau pats tampa jos direktorium.

Antroje knygos dalyje Narbutienė siekia bent epizodiškai praeiti Banaičio muziką. Pradedama ilgesne analize pirmojo stambesnio jo kūrinio, variacijų fortepijonui, pavadintu „Sutemę giesmės ir vizijos“, muzikologė pereina prie jo originalių solo dainų, teisingai pažymėdama (Aleksandro Kučiūno žodžiais), kad „jeigu ateitis ir nepaisytų daugumos Banaičio kūrinių, jo originalios dainos neabejotinai išliks kaip vienas didžiausių lietuviško genijaus pasireiškimų“ (Aš per naktį, Vandens lelija. Savo skambanti daina. Rods parpulsu ir daug kitų).

Banaitis taip pat yra harmonizavęs apie 400 įvairių lietuviškų liaudies dainų chorams (vyrų ir mišriam). Nors šių dainų daug-

ma dabar jau yra įvairiuose leidiniuose išspausdinta ir pats Banaitis apie savo chorines harmonizacijas yra rašęs, kad „pas mane guli [daug] rinktinių mūsų liaudies dainų, kurios yra tikrai mūsų tautos kūrybos šedevrai ir kurių harmonizacija, berods, man ypatingai yra pavykusi“, tačiau dauguma jų iki šiol retokai pasirodo mūsų chorų repertuaruose ir tebėra daugeliui nežinomos.

Stambiausias ir paskutinis Banaičio kūrinys, opera „Jūratė ir Kastytis“, siemet sulaukė jau trečio pastatymo scenoje (pirmas 1972 metais Čikagos Lietuvių operos, antras siemet Kauno Muzikiniame teatre ir trečias su daline iševijos dainininkų talka siemet vel Čikagoje). Narbutienė aprašo operos libreto bei muzikos kūrimo istoriją sunkiomis materialinėmis iševijos gyvenimo bei kompozitoriaus silpnėjančios sveikatos sąlygomis. Šiuose pastatymuose opera buvo atlikta, sekant 1972 metais Aleksandro Kučiūno padaryta redakcija.

Trečioje knygos dalyje įdėta nemažai iškilusių K.V. Banaičio straipsnių sparciai besivystančio Lietuvos muzikos gyvenimo reikalais. Juose Banaitis daug kur labai bekompromisiškai pareiškia savo nuomonę, vienuose pagirdamas, kituose smarkokai kritikuodamas (pvz., tada Lietuvoje klestinčią nepakankamai išlavintą muzikos mėgėjų veiklą – diletantizmą, perdėtą valdžios dėmesį ir skiriamas lėšas baletui – baletomanijai, ir pan.).

Knyga baigiama kai kuriais iškilusiais ir autoriui prieinamais Banaičio laiškais Stasiui Pilkaui, Juozui Žilėvičiui ir Vladiui Jakubėnui. Laiškuose Banaitis kartais pareiškėdavo savo kritiškiausias pastabas, vertindamas kitų lietuvių muzikų darbus ir pastangas. Gaila, kad spalvingesni panašūs laišškai į šią knygą nepateko.

Apskritai paėmus, ši išsamusė K.V. Banaičio biografija bei jo kūrybos bei publicistikos studija yra vertingas įnašas į mūsų kultūrą muzikologijos bibliografiją. Kazimieru Viktoru Banaičiu besidomintiems ji bus gausiu ir išsamiu žinių šaltiniu. Tai gal vertingusias įnašas K.V. Banaičio atminimui jo gimimo 100 metų sukakties proga.

Dalia Zakaraitė-Bach Suzanno Plunkett nuotrauka

Dalia Zakaraitė-Bach – muzikos festivalio dirigentė

Fox Valley Music Association kas pavasarį ruošia metinius muzikos festivalius, kuriuose dalyvauja šiaurės Illinois, Fox upės apylinkių gimnazijos (high schools). Prasidėjęs 1929 metais, jis yra visoj Amerikoj ilgiausiai išlaikęs šios rūšies muzikinis renginys. Dalyvaujant 25 mokykloms, 67-asis Fox Valley Music Festival šiais metais vyko balandžio 29 dieną Larking High School, Elgin, Illinois. Į jį atsilankė per 1,000 žmonių. Nors mokiniai per visą žiemą buvo ruošiami savo muzikos mokytojų, festivaliui atėjus, didelis darbas tenka svečiams garbės dirigentams (guest conductors). Dieną prieš koncertą, ilgą repetacijų metu, jie pagal savo interpretaciją stengiasi taip suvienodinti visų dalyvaujančių mokyklų orkestrų bei chorų atlikimą, lyg nuo pat pradžios jie būtų buvę po vieno ir to paties dirigento ranka.

Čia pasireiškia svečių dirigentų muzikinis sugebėjimas ir kūrybinė dvasia.

Svečius dirigentus festivalio rengėjai parenka gerokai iš anksto, dažniausiai iš universitetų personalo muzikoj pasižymėjusių asmenų. Siemet jungtiniam festivalio chorui vadovauti svečio dirigento garbė teko Daliai Zakaraitėi Bach. Ji buvo antroji moteris per pastaruosius 15 metų, išrinkta tokiai pareigai. Jos vadovaujamas choras susidėjo iš 400 dainininkų, kurie darniai ir įspūdingai atliko plataus masto penkis giesmes bei dainas: „Dixit Maria“, muzika Hans Hassler; „Va Pensiero“, – Giuseppe Ver-

di; „Salvation is Created“ – Paul Tschesnokoff; „Keep Your Lamps“ – Andre Thomas ir „Rhythm of Life“ – Cy Coleman.

Dalia Zakaraitė-Bach yra choro direktorė Illinois Mathematics & Science Academy, Aurora, Illinois. Per septynerius metus jos vadovaujamas choras pasiekė aukštą lygį ir dažnai yra kviečiamas atlikti programas kitur. Būdamą lietuvių, i savo repertuarą ji kartais įjungia ir lietuviškas dainas. Pvz., per Motinos dienos savo muzikos mokytojų, festivaliui atėjus, didelis darbas tenka svečiams garbės dirigentams (guest conductors). Dieną prieš koncertą, ilgą repetacijų metu, jie pagal savo interpretaciją stengiasi taip suvienodinti visų dalyvaujančių mokyklų orkestrų bei chorų atlikimą, lyg nuo pat pradžios jie būtų buvę po vieno ir to paties dirigento ranka. Čia pasireiškia svečių dirigentų muzikinis sugebėjimas ir kūrybinė dvasia.

Svečius dirigentus festivalio rengėjai parenka gerokai iš anksto, dažniausiai iš universitetų personalo muzikoj pasižymėjusių asmenų. Siemet jungtiniam festivalio chorui vadovauti svečio dirigento garbė teko Daliai Zakaraitėi Bach. Ji buvo antroji moteris per pastaruosius 15 metų, išrinkta tokiai pareigai. Jos vadovaujamas choras susidėjo iš 400 dainininkų, kurie darniai ir įspūdingai atliko plataus masto penkis giesmes bei dainas: „Dixit Maria“, muzika Hans Hassler; „Va Pensiero“, – Giuseppe Ver-

Vikt. Z.

Vytauto Dambravos „Kelyje į laisvę“

(Atkelta iš 1 psl.)

gyvenančią Los Angeles, California. Ir straipsniu „Šviesi asmenybė“ autorius reiškia pagarbą mokytojui Petriui Kriščiūnui, didžiam idealistui, skurdžiai savo gyvenimą praleidusiam Venzueloje, bet gyvenusiam ir dirbusiam Lietuvai iki pat mirties.

Atakirame knygos skyriuje „Ese“ (pp. 228-266) sudėti rašiniai tokiomis temomis: „Vertybės, kurias lietuvių tauta turi ginti“ (kalba Los Angeles 1994 metais) – tos vertybės yra tikėjimas, demokratija, humanizmas, vienybė ir teisingumas; bei trys straipsniai beveik beletristinio pobūdžio: „Motinos diena“ (Argentinios lietuviams 1974 metais); „Neužmirštamos Velykos“ (1995 metais Lietuvoje); „Mirusiųjų mieste“ – apie Vėlines (1948 metais Vokietijoje).

Labai įdomus knygos skyrius „Antano Aukštaičio pastabas“ (pp. 268-316). Čia spausdinamos gana aštrios, taiklios kalbos per „Amerikos balsą“ į Lietuvą, kurios primena kiek panašią radijo žurnalisto, rašytojo Bronio Railos kūrybą, kai jis irgi kreipėsi į pavergtus brolius. Antano Aukštaičio slapyvardžiu Dambrava tada kalbėjo tokiomis temomis: „Nusikaltimai, kuriuos slepia melas“ (1951.3.21), „Didžioji nacionalinio komunizmo heretika“ (1951.3.31), „Apie Staliną ir jo Babelio bokštus“ (1951.9.24),

„Duona valstybei“ (1952.9.18), „Karvės kovoje už stalininį socializmą“ (1951.11.20), „Apie Sovietų visuomeninę gyvulininkystę“ (1952.11.24), „Pasikalbėjimas su žvirbliu“ (1952.12.6), „Raudonoji aguona“ (1953), „Tuščios pastangos, Sniečkau“ (1953.6.18) ir daug kitų. Skyrius baigiamas įdomiu poetiniu pasikalbėjimu su Runcė Dandierinu – poetu Leonardu Žitkevičium (1957.6.6).

Autorius knygoje pasisako, kad be teisės mokslų, diplomatijos, žurnalizmo, jo didelė pomėgiui buvo ir muzika (net ją studijavęs), teatras, menas, literatūra. Ir tai matyti knygos pabaigoje, kur net 23 puslapius užima Vytauto Dambravos „Linksmoji kūryba“. Čia įdomus ir gerai parašytas feljetoninio pobūdžio rašinys „O, tie auktojai!“ Ir nemažesnis vaizdingumo bei gražaus stiliaus „Pamokslas: anais laikais rytų Aukštaitijoje“ apie tariamo provincijos klebono Tado Gaurio gyvenimą ir mirtį, kurio silpniausia asmenybės vieta – nesugebėjimas pamokslų sakyti, nors rašinio autorius suteikia klebonui, per didelį jaudulį ir prakaitą, nepaprasto minčių ir žodžių vaizdingumo. Šį skyrių perskaicius pagalvoji: Dambrava – diplomatas ar beletristas? Kuris gabesnis?... (Žinoma, tai juokais!) O iš tikro jam gyvenime gal padėjo abi ypatybės, prisidėjęs dar ir kitiems gabumams.

Kiek ir kritikos: gal beletristiniai autoriaus sugebėjimai šiai rimtai knygai kiek ir kenkia. Nes čia neišvengiama kai kurių minčių ir įvykių pasikartojimo; vieniems žinoma, kad beletristai šnekūs... O ypač rytų aukštaičiai – uteniškiai. Tai irgi pusiau juokais... Knygos pabaigoje – nemažai reikšmingų ambasadoriaus gyvenime įvykių meniškos, skoningai įdėtos, fotografijose (pp. 344-382).

Vatikane 1985 metais šv. Tėvas Jonas Paulius II audiensoje priima Vytautą Dambravą su žmona Unda.

REIKIA RŪPINTIS APLINKOS APSAUGA

Popiežius Jonas Paulius II paragino gerbti natūralią aplinką ir vartoti išteklius ne egoistiškai, bet solidarai. Jis tvirtino, jog skatinimas „išsaugoti kūrinių“ yra ir bažnytinės atgailos praktikos uždavinys. Pasninkavimas ir kitos atsisakymo formos nėra kūrinių paniekos ženklas. Priešingai, tai išganingos priemonės, padedančios apsaugoti nuo nebrandumo, godumo ir siekio „megautis bet kokia kaina“.

Ruošiamasi 25-ajai kasmetinei Lietuvių fotografijos parodai

Dvidešimt penktoji kasmetinė Lietuvių fotografijos paroda vyks Čiurlionio galerijoje, Čikagoje, nuo spalio 25 iki lapkričio 3 dienos.

Šios sukaktutinės parodos tema: „Istoriniai paminklai ir pastatai“. Tai žymesnių Lietuvos ar kitų šalių paminklų ir pastatų nuotraukos. Jos gali būti bet kokio dydžio, bet pageidaujamos didesnės – parodinė. Kitoje nuotraukos pusėje turi būti užrašytas dalyvio vardas, pavardė, adresas, telefonas, nuotraukos pavadinimas.

Ekspozatų reikia atsiųsti iki spalio 1 dienos Algimantui Keziui: 4317 South Wisconsin Avenue, Stickney, Illinois 60402.

Visi vyresniųjų grupės dalyviai

Bytnikų sąjūdžiui jau 50 metų

ROMUALDAS
KRIAUČIŪNAS

Šių metų balandžio mėnesį Associated Press žinių agentūra paskleidė Carl Hartman straipsnį apie bytnikų („beatnikų“) sąjūdžio penkiasdešimties metų sukaktį ir parodė Tautinėje portretų galerijoje (National Portrait Gallery) Washington, D.C. Paroda vyko iki birželio 2 dienos. Paroda pavadinta „Rebels: Painters and Poets of the 1950s“.

Anot Steven Watson, galerijos kuratoriaus, parodoje išstatyta knygos, nuotraukos, paveikslai, įrašai, kai kurie su muzika, kur autoriai skaito savo kūrybą. Po Pirmojo pasaulinio karo turėjome Ernest Hemingway aprašytą „pasimetusiųjų“ kartą. Bytnikų karta atėjo po Antrojo pasaulinio karo. Pats „bytniko“ terminas yra kilęs iš žodžio „beat“ (užguitas, primuštas). Galinė „nik“ yra pasiskolinta iš sovietinio erdvių palydovo „Sputnik“, kuris kaip tik tuo pačiu metu stebino pasaulį.

Bene žymiausias bytnikų sąjūdžio žmogus buvo poetas Allen Ginsburg, dabar turįs 69 metus amžiaus. Prieš dvidešimt trejus metus jis laimėjo National Book Award premiją. Jack Kerouac'o knyga *On the Road* (1957) bytnikų sąjūdį išpopuliarino jaunimo ir studentijos tarpe. Dabar pagal šią knygą yra sukamas filmas, kurį režisuoja Francis Ford Coppola. Pastarasis pagarsėjo su filmo „Godfather“ pastatymu. Jau minėtas Watson mano, kad bytnikų sąjūdis pradėjo kitas laisvėjimo sąjūdžius, ilgai išpačiusius dvasinį, lytinį, moterų, juodųjų, spaudos cenzūros ir net vyresniųjų asmenų išsilaisvinimą.

Tame pačiame straipsnyje priminama, kad kai kurie bytnikai buvo kilę iš suirusių šeimų, kur dominavo alkoholis ir narkotikai. Tai davė jiems pradžią toliau su narkotikais, alkoholiu bei lytiniais partneriais eksperimentuoti. William Burroughs, vienas iš turtingesniųjų bytnikų, būdamas neblaivus, vieno pobūvio metu Meksikoje bandė nušauti vandens stiklinę ant jo žmonos galvos. Deja, vietoj stiklinės nušovė savo žmoną. Jack Kerouac mirė 1969 metais, nuo alkoholio ir Dexedrine, būdamas vos 47 metų.

Bandydamas išlaisvinti save ir kitus, bytnikų sąjūdis per toli nuėjo. Apie jaunimo lytinį pasimetimą, kuris sietinas su bytnikų propaguota filosofija, rašiau *Laiškai lietuviams* žurnale (1966 Nr. 5). Apie alidų kelią tarp vaistų naudojimo ir piktnaudžiavimo man teko rašyti prieš dvidešimt septynerius metus („Vakar sumirė – šiandien LSD“, *Laiškai lietuviams*, 1969, Nr. 9).

Menant bytnikų sąjūdžio aukštinį jubiliejų yra reta proga pa-

Algimanto Keizo nuotrauka – iš serijos „Caged-In“

žvelgti į jų galvojimą, mąstymą, kuris ilgai persimetė ir į platią visuomenės sluoksnius. Po ranka turiu straipsnį, parašytą Davis McReynolds. Straipsnis buvo išpausdintas *Liberation* žurnale 1969 metais. Straipsnį išvertė į lietuvių kalbą 1960 metais, bet iki šiol nebuvo geros progos juo pasinaudoti. Daugiausia nuo šios vietos perteikiau McReynolds žodžius. Dar truputį apie patį McReynolds. Straipsnį rašydamas jis buvo trisdešimt metų amžiaus. Buvęs socialistų partijos kandidatas Kongresan 1958-aisiais metais. Stiprių socialistinių-pacifistinių pažiūrų. Autorius žurnale buvo pristatytas kaip jungiantis lieptas tarp karingo politinio gyvenimo ir išblokštųjų sukilimo. Kaip matysime, jis rašė drąsiai, nieko nevyniodamas į vatą.

Liberalai ir radikalai, su nostalgija prisimindami savo jaunystės politinius sąjūdžius, yra kiek sukretę dabartinės studentų kartos. Kas gi bloga nutiko su jaunimu – jie savęs klausia. Kur dingo tas užsidedimas statyti naują pasaulį? Kur tas naivus, bet garbingas idealizmas, taip charakteringas studentijai? Su baime jie stebi jaunulius, susirūpinusius tik savo gerove. Po velnių su alkančiais, negaluojančiais, prispaustais žmonėmis pasaulyje. Neprisitaikantieji jaunuoliai dar

sunkiau suprantami, kadangi jie yra išblokštieji, atrodo, susideda iš nusikaltėlių, lytinių iškrypėlių, narkomanų, pasimetusių blogos poezijos rašytojų. Tai generacija neatsakingų, iracionalių, nesuprantamų nihilistų.

McReynolds esąs įsitikinęs, kad nepilnamečiai nusikaltėliai, triukšmingieji jaunieji poetai ir netašytoji džiazų igula atstovauja gyvybinei jėgai mūsų visuomenėje. Norint suprasti, kodėl daugelis mūsų talentingiausių ir kūrybingiausių jaunuolių atsiribojo nuo pačios visuomenės, mes turime pažvelgti į visuomenę, kurią jie atmetė.

Pirmasis paminėtinis faktorius yra Bomba. Branduolinių ginklų išvakarės pakeitė dviejų svarbiausių sampratų turinį: „ateities“ ir „mirties“. „Ateitis“ tapo laikina samprata. Nebekeliamas klausimas, ar ateitis bus šviesi, ar tamsi, bet ar iš viso ateitis bus. Ir „mirtis“, kaip niekad, pasisavino galutinės pabaigos užbaigiamąjį tašką. Iki šiol mes tikėjome, kad žmogus turi kada nors mirti. Tačiau jis gyvena per savo vaikus, savo meno kūrinuose, herojiškose legendose – jie stebi jaunulius, susirūpinusius tik savo gerove. Po velnių su alkančiais, negaluojančiais, prispaustais žmonėmis pasaulyje. Susiduriant su tuo staigiu ir galu-

tinu mirties galimumu yra labai svarbu suprasti, kas yra pats gyvenimas, ir patirti bei jį išgyventi kiek galima giliau. Jei mes žinotume, kad teturime savaite laiko gyventi, ar berastume laiko politikai? Ar mes atliktume tuos dalykus, kuriems iki šiol neradome laiko? Ar meilė taptų svarbi? Ar mes beieitume parkan pasivaikščioti? Ar mes imestume dešimtuką aklojo puodukan?

Antrasis faktorius – tai besivystanti revoliucija žmonijos kultūroje. Šita revoliucija yra daug gilesnė, negu bet koks šių dienų politinis sąjūdis. Žmonijos istorijoje yra retas atsitikimas, kada vyksta tokie pagrindiniai pasikeitimai. Nėra atitikmens mūsų dabartinei pramoninei-technologinei revoliucijai, išskyrus kitus lygiai nesutapatinamus visuomeninius pokyčius praėjusio, kaip perėjimą iš klajoklinio į sėslaus gyvenimo būdą.

Šita revoliucija pajungia visuomenę nuolatinei ir trupinančiai kaitai. Tik vienas dalykas mūsų modernioje visuomenėje nekinta – tai pats nepaliaujamas keitimosi procesas. Nėra pastovių institucijų, kur asmuo rastų užuovėją. Šiūnus nebegali sekti tėvo amatu, jei ir norėtų, nes technologija panaikina senus amatus šią dieną ir sukuria naujus kitą. Masinės gamybos ir masinio susiekimo sistemos sužalojo kultūrinę formą, dėl ko mes visi tampame vieni į kitą panašūs – naudodami tą pačią kalbą, neįdodami tuos pačius rūbus, skaitydami tuos pačius žurnalus. (Idomu pastebėti, kad nepaminėta televizija, nes tada jos įtaka buvo dar gana menka.) Užtuot sukūrus artimą bendruomenę, susikūrė beveidžiai ir nepažįstamų žmonių minia.

Kaip šiandien žmogus žino, kas jis yra? Kaip jis save atpažįsta? Ne pagal tėviškę, nes mes ją aplėdome pasirinkdami miestą, kur kraustomės iš buto į butą, tarsi užguiti klajokliai. Asmuo negali savęs atpažinti nei iš šeimos, nes ši institucija jau regimai trupa. Moterys, išsikovojusios lygias darbo teises, atrado ekonominės laisvės laipenį, kuris sumažino laisvę reikalingumą. Mūsų aukšta ištuokų skaitlinė yra dalis kainos, kurią mokame už technologinę pažangą. Staigi lyčių lygybė sukūrė psichinę įtampą tiek vyruose, tiek moteryse, nes jie suvokia, kad jų senosios tradicinės rolės yra sugriautos, bet vis dar nežinijoje slepiasi naujų rulių aptarimas.

Mūsų yra masinė visuomenė. Mes kiekvieną pažįstamą vadiname jo vardu, tuo bandant sukurti neegzistuojantį santykiaimą. Šeimos, gyvenančios butų kolonijose, yra daugiau viena nuo kitos atsiribojusios, negu ankstyvesnieji Amerikos pionieriai, kuriuos styrė dvidešimt mylių. Asmuo neįstengia susikurti jaunsu, kad jis yra svarbi dalis kokios nors prasmingos pilnumos. Mūsų širdys skauda vienatojė, bet mes nemokame vienas su kitu pakalbėti. „Visuomenė“ tapo sausi išgręžtu žodžiu. Visuomenė nerisčia bendruomenės, bet tik, kaip David Riesman vadina, vienatį minia.

Trečiasis jaunimą itaigaujantis faktorius yra senas patirtų vertybių praradimas. Viduramžių žmogus savo vertybes kūrė apie Bažnyčią. Tikėjimas į Dievą įprasmino gyvenimą. Racionalizmo filosofija, triumfaujanti iškilus su Prancūzų revoliucija, sunaikino viduramžių Dievo supratimą, jį pakeisdama žmogaus paveldėto racionalizmo ir jo tobulumo sąvokomis. Gal mes į dangų ir neisime, bet žmonija buvo pakeliui ir savo susikurtą rajų. Dievas numirė, bet taipgi ir žmonas. Mums nebereikėjo ilgai gyventi, o tik švietimo. Ir kai švietimas nedavė žodžių stebuklų, marksistai įrodinėjo, kad problema glūdi „sistemoje“, kad žmogus tebėra pajėgus susikurti savo rajų, bet prieš tai reikalinga revoliucija.

Šviesi rojus viltis žuvo nuo nuodingų dujų. Pirmajame pasa-

Romualdas Kisielius

Romualdas Kisielius

VORAS

Patvory, šakų klampynėj
Voras tinklą nusipynė.
Tinklas taip tiksliai išpintas,
Voras architektas rimtas...

Statė tinklą ne iš noro,
O kad valgyti panoro,
Statė, kad muses pagautų,
Nes ir jam reik valgyt gauti.

Mafijozai išsigandę
Ims pro langus šokti,
O mūsų žmonės vėl sustos
Viens nuo kito vogti...

Spekulantai vėl pradės
Mokesčius mokėti
Ir visi į talką stos
Lietuvai padėti.

1996

PAAIŠKINIMAS

Lai niekas negalvoja,
Kad tie, kurie išėjo,
Surado laimės žiedą
Ir jau nebekentėjo...

Lai niekas nebemano,
Kad vakarai sutemę
Mums bet kada atstojo
Gimtąją mūsų žemę...

Mes bėgom iš Tėvynės
Keliais link Vokietijos
Nuo Sibiro ir rusų,
Ir Stalino vergijos...

1995

BANANŲ RESPUBLIKA

Lietuva atgavus laisvę
Neberanda tako.
– „Bananų respublika“ –
Kitos tautos sako...

Žemės ūkį nugyveno,
Gyvulius išpjovė
Ir iškart velniop nuėjo
Mūs žmonių gerovė...

Todėl šiandien ir gyvenam
Vargus nematytus,
O valdžia kažko vis laukia,
Žvelgdama į Rytus...

Prisiskolino valiutos
Kur tiktai ji gali,
Dar mėgina atgavinti
Nugyventą šalį...

Visgi gėda tautai mūsų,
Kad prie to priejo,
Kad ištraukti už ausų
Savęs nemokėjo...

Bet nėra ko nusiminti,
Viltį reik turėti,
Ateis laikas ir mūs žemėj
Viskas ims gerėti.

1995

(Iš ruošiamos spaudai knygos, kurią žadama išleisti ateinančių metų pradžioje Lietuvoje).

liniame kare. Revoliucinė rojus viltis buvo sušaudyta ir pakaušė su sovietų valymo egzekucijomis. Iš mūsų išitkinimo žmogaus gerumu ir protingumu po Dachau ir Buchenwald stovyklų tepaliko tik

muilo gabalas ir keletas žmogaus odos lempos gaubtu. Po Antrojo pasaulinio karo mes iškilome be jokių pagrindinių moralinių vertybių. Žodžiai, kaip „laisvė“, „taika“, tapo priedanga

prisiitaikymui, žiaurumui, mirčiai. Ir sovietų, ir Amerikos bloka save aptaria, kaip esantys laisvės ir demokratijos gynėjai. Koks studentas gali užmiršti ar ignoruoti (Nukelta į 4 psl.)

Algimanto Keizo nuotrauka – iš serijos „Caged-In“

Povilas Puzinas – poetinis realistas

ALGIMANTAS KEZYS

Povilas Puzinas kūrė paveiklus etapais. Pirmajame etape jis išryškina vaizdo realumą, antrajame suorkestruoja spalvų ir tonų derinius, trečiajame – užslopindamas konkrečias realaus vaizdo detales – vaizdą sudvasina, suteikia jam intymesnio jausmo bruožus. Nors dailininkas kūrė tais laikais, kada madingai klestėjo abstraktusis ekspresionizmas, Puzinas nepasidavė jo pagundoms. Pasirinko vidurio kelią – tarp pasakojimo ir abstraktaus žanro. Puzinas buvo ir estetas, ir akylus realaus gyvenimo stebėtojas, netgi politinis kovotojas vokiečių okupacijos metais. Tai joks pabėgėlis nuo tikrovės, joks užsidarėlis savo jausmų labirintuose, kūryboje ieškąs vien saviraiškos.

Išjautęs į savo krašto peizažo liūdnumą (jis jį tapė pilkomis, kaip „kaimiečio milinė“, spalvomis), aktyviai kovojęs prieš tautos naikinimą nacių okupacijos metu, Puzinas ieškojo „saviraiškos“ savo tautos tuometiniuose išgyvenimuose. Jo kūrybos pagrindai buvo tvirtai į žemę įsiterę pasakojamieji elementai, apipinti spalvinių niuansų, žmogiškos patirties nuotaikos ir grynosios estetikos. Jo žvejai, motinos su vaikais, pabėgėliai, deportuojamieji, laivai, pakrančių peizažai kvėpuoja tikrovės ir atskleidžia jautrią dailininko sielą, ieškančią nemarių estetiškų elementų harmonijos.

Šiuose Puzino darbuose išryškėja dailininko technika: pradeda nuo realaus piešinio, pereina į abstrahuotus motyvus, baigiama poetine išraiška, kurioje tikrovė tampa jausmais paženklinata ideja, kupina svajingos nuotaikos, ilgesingo troškulio. Puzino tapyboje susiduria du pasauliai: tikroviškasis ir išsvajotasis. Abstraktusis planas čia sužmogintas, pulsuoja jausmais, iškvepiamas autorine pasaulėžiūra. Priartėjama prie abstraktaus ekspresionizmo, bet jam nepasiduodama, nepasimetama vien spalvų žaidime, bevandens atspalvių gamose. Puzinas suteikia savo abstrakcijoms veidą, pajėgiantį lengviau priartėti prie emocionalių žiūrovo minčių sužadimo.

Tai ir yra Puzino kūrybos stiprybė, sugebanti konkretų vaizdą paversti universaliu, „čia ir dabar“ egzistencija suesminti, apnuoginti, sutapatinti su archetipinio pasaulio meniniu primityvizmu.

Povilas Puzinas

Povilas Puzinas

Žvejys
Aliejus, 40 x 30

Povilas Puzinas

Laivai prie krantinės

Povilas Puzinas gimė 1907 metais Rygoje, lietuvių tėvų šeimoje. 1932 metais baigė Rygos Meno akademiją. Studijų metu priklausė Latvių-lietuvių vienybės draugijai. 1933-1935 metais atliko karinę prievolę Lietuvos kariuomenėje. Vėliau dėstė meną Panevėžio berniukų gimnazijoje ir Taikomosios dailės institute, Kaune. Vokiečių okupacijos metu dalyvavo lietuvių rezistencijoje, 1944 metais buvo nacių suimtas ir kalintas. Tais patiais metais pateko Vokietijon. Į Ameriką atvyko 1947 metais. Čia dėstė meną įvairiose mokyklose, dalyvavo parodose. Mirė 1967 m. spalio 22 d.

Lietuvių dailės muziejuje vykstančioje Povilo Puzino darbų parodoje bus eksponuojama 19 darbų, gautų iš jo palikimo per dailininko žmoną Austrą Puzinienę. Ankstyviausieji siekia 1949 metus, vėliausieji 1965 metus. Šis rinkinys, skirtas

Povilas Puzinas

Žuvis
Aliejus

Lietuvai, buvo ilgai laikomas saugyklose Čikagoje. Džiugu, kad pagaliau jis išvydo dienos šviesą, eksponuojamas Lietuvių dailės muziejuje, Lemont, Illinois, prieš

jam iškeliaujant į paskirtą vietą Lietuvos muziejuose.

Povilo Puzino darbų parodos atidarymas Lietuvių dailės

muziejaus galerijoje, Pasaulio lietuvių centre, Lemont, Illinois, bus ateinantį šeštadienį, birželio 15 dieną, 7:30 v.v. Paroda vyks iki rugpjūčio 31 dienos.

Bytnikų sąjūdžiui jau 50 metų

(Atkelta iš 3 psl.)

vyrų ir moterų lavonų realybė Budapešto gatvėse, arba vėl, priverstinį Dalai Lama pabėgimą? Šiuos masiniai komunizmo plakatai nebegali ilgai užslėpti savo išdavystės tokiai visuomenės sampratai, kur individus tapę išlaisvintais. McReynolds duoda pylos ir Amerikai už piktnaudžiavimą savo jėga Alžirijoje, Formozoje, Pietų Amerikoje, Kuboje ir kitur. Jo teigimu, galutinė Amerikos nesirūpinimo bet kokia „tiesos“ samprata išraiška glūdi valdžios pareiškime, kur pateisinama branduolinių ginklų bandymai, siekiant „žmonijai suteikti švarią vandenilio bombą“. Jaunimas tačiau pats suvokia, kad tokia „vertybių sistema“, kuri ne tik leidžia, bet net reikalauja vandenilio bombų ir raketų gamybos, nėra jokia vertybių sistema, bet tik beprotystės manifestacija.

Jaunimas atsiriša nuo visuomenės, kuri jiems atrodo dirbtinė. Ji jiems nėra užtektinai reali, kad jie bandytų ją pakeisti. Yra liūdnas faktas, kad vieni geriausių mūsų jaunuolių, mūsų potencialūs vadai, pasuko į nusikaltimus kaip sukilimą prieš visuomenę, kurios jie nesupranta ir kuria nepasitiki. Su dideliu pasiteisnimu jie ištikinė, kad tas, kuris jaučiasi atsakingas neatsakingai ir suktai visuomenei, yra išnaudojamas žioplis. Išblokštųjų kartų yra augimo stadijoje. Atmetęs visuomenę, nes ji stokoja tikrųjų vertybių, individas jaučiasi priverstas pats ieškoti gyvenimo ir realybės prasmės. Šis ieškojimas, pačia savo prigimtimi, turi būti asmeniškasis. Ši karta nėra nebylė, kaip ji nėra išprausta į pritaikymo rėmus. Ji funkcionuoja už plačiosios visuomenės ribų. Šis sielojimasis realybės patyrimu, norint pajusti visas realybės plokštumas, išaiškina paplitusių vaistų kaip marijuana ir peyote (kaktuso rūšis) vartojimą. Abeji vaistai, atrodo, sugeba pašalinti pertvarą tarp minties sąmonės ir pasąmonės. Savo lytiniuose santykiuose toks jaunuolis taip pat siekia naujų išgyvenimų.

Iki šiol kalbėjome apie aiškiai matomas priežastis dėl išblokštųjų kartos buvimo. Yra dar ir ketvirtoji priežastis, kuri yra tikroji šio bytnikų sąjūdžio sprogtamoji medžiaga. Tai yra sukilimas prieš racionalizmą. Tai bandymas surasti prasmę ir bendruomenės pajautimą, remiantis intuicija. Čia mes turime paliešti

džiazo rolę. Džiazas yra tarptautinė išblokštųjų kartos kalba. Britų salos yra užplūtos vaikėžu, susibūrusių „valčių“ orkestrais. Tai ankstyva džiazo forma iš Naujojo Orleano laikų, grojant skalbimo lentomis, asočiais, švilpynėmis ir kt. Rusai pasakoja amerikiečiams turistams, kad populiarizacijos „Amerikos balso“ transliacijos yra džiazo programos. Neseniai Jugoslavijoje trys pusę tūkstančių jaunuolių pralaukė šešias valandas, kad išgirstų Louis Armstrong koncertą.

Būtų paviršutiniška teigti, kad grupės žinoma melodija ir ją vystant tuo pačiu taktu, muzikai gali sukurti savitą muziką čia pat vietoje. Išblokštųjų karta, atsidavusi džiazui, taipgi kuria savitą bendruomenę. Daugeliui džiazas yra

tam tikras religinis išgyvenimas, reikalaujantis klausytojo dalyvavimo. Šitas iracionalizmo lūžis nėra charakteringas vien džiazui. Mes tai taipgi randame moderniam mene ir teatre.

Apimdama žmogaus intuityvius elementus išblokštųjų karta gali duoti kryptį pamatiniam kultūriniam pakitimui. Mokslas priėjo akligatvį. Nors ir kaip bemėgintų, jis yra bejėgis mums duoti vertybių sistemą. Jis neatsako į „kodėl“, bet tik į „kaip“. Jei žmogus nori išlikti taikoje su technologija, tai, McReynolds manymu, jis turi susitaikyti su savo intuityvėmis tendencijomis. Galimas dalykas, kad išblokštųjų karta gali paskelbti religinio sąjūdžio atgimimą. Jei taip įvyktų, tai sąjūdis nebūtų panašus į vakariečių religijas, kaip kad jos yra dabar praktikuojamos.

Žmonės labai klysta manydami, kad išblokštųjų karta yra tik praeinantis laiko prasimanymas. Terminai pasikeis – jie visada keičiasi – ir sensacijų žurnalai nukreips savo dėmesį į naujus lankas. Išblokštųjų karta, kokių

vardu mes ją bevardintume, yra natūrali mūsų laikų išraiška, tarptautinė savo apimtimi, giliai išsiskynijusi mūsų visuomenės sąmyšyje.

Nepaisant jo visų silpnųjų, išblokštasis yra mūsų laikų herojus, nes jis sukilo prieš visuomenę, kuri tebėra racionali, bet nebėra protinga. Sukilo prieš visuomenę, kuri, atsisakydama nuo savo intuityvės, gali sau ramiai kalbėti apie branduolinio karo vedimą. Išblokštųjų sugebėjimas spontaniškai reikštis visuomenėje, kuri vis reikalauja prisitaikymo, yra drauge ir patvirtinimas, kad žmogus tebesugeba savo troškimus savo darbais apvainikuoti. Pasaulyje, kur žmonija gali būti nušluota bet kuriuo momentu, išmintingas žmogus neparduos savo dūšios su viltimi, kad dabartinis blogis nupirks ateities gerį. Jis reikalauja, kad kiekvienas veiksmas pats savyje turėtų prasmę, vertingą prasmę.

Mūsų politika turėtų turėti pilnumą. Tai reikšia, kad ji turi būti pagrįsta absoliučia vertybe, likusia šiame pasaulyje. Būtent, kad kiekvienas asmuo yra savitas ir brangus, kurio mes nešaudysime, neikišime į kalėjimą, nustosime nekentę. Suformuokime savo dogmas taip, kad jos būtų realios pasakios asmenims, užuot bandžius žmones performuoti, kad juos būtų galima sutalpinti į bevaivius abstrakčių teorijų rėmus. Autorius stipriai pasisako norjįs tikėti į žmoniją ir jos ateitį. Čia pažymi, kad viena iš išblokštųjų kartos silpnųjų yra jos nesugebėjimas paliudyti gyvenimą. Tai reikštų ne stebėjimą, bet dalyvavimą gyvenimo džiaugsmo ir agonijoje. Prieš išblokštąsį įėjungį į gyvenimą, jis turi atrasti gvyą idealą, vertę ne tik džiaugsmo, bet ir agonijos. Jis seks Gandhi, ne Stevenson. Reikia prisiminti, kad vienintelis būdas politiką ar gyvenimą įprasinti šiame neišikame ir materialiniame pasaulyje yra išpareigojant veikti pilnumoje, nes tik tada politika atgaus savo vertę.

Tai maždaug taip rašė Davis McReynolds, vienas iš bytnikų mintytojų beveik prieš keturiasdešimt metų. Jo straipsnis nebuvo kritiškas bytnikų sąjūdžio įvertinimas, nes rašymo metu pats sąjūdis buvo dar savo vaikystėje. Žvelgiant atgalion, norim ar nenorim, bet reikia pripažinti, kad mes savo aplinką ne tik kūrėme, bet kartu jos buvome įtaigaujami. Tai dinamiškas, niekad nesibaigias procesas, kuriame visi dalyvaujame.

Povilas Puzinas

Moteris